

Etiopia kraj możliwości i traconych szans w kontekście współpracy gospodarczej z Polską.

Słowa kluczowe: gospodarka Etiopii, Polskie inwestycje w Etiopii, ryzyka i podatności inwestycyjne w Etiopii.

key words: economy of Ethiopia, Polish investments in Ethiopia, investment risks and vulnerabilities in Ethiopia.

Streszczenie

Artykuł przedstawia uwarunkowania historyczne, polityczne i gospodarcze wpływające na rozwój ekonomiczny a także bezpieczeństwo inwestycji, w tym polskich inwestycji w Etiopii. Zdefiniowano część ryzyk i podatności dla inwestycji. Niski kapitał zaufania, niska jakość usług publicznych to tylko część problemów na jakie może napotkać przedsiębiorca z Polski. Podatności wpływające na inwestycje w Etiopii mają różne pochodzenie. Działania rządu mające ułatwić rozwój przemysłu, na przykład poprzez rozbudowę infrastruktury elektroenergetycznej zwiększenie mocy produktowej energii elektrycznej np. wspomniany w artykule projekt GERD wpływa na relacje między państwami regionu, które starając się przeszkodzić rozwijaniu projektu wspierają antyrządowe partyzantki i ruchy polityczne destabilizujące sytuację w Etiopii. Realizacja tego projektu może prowadzić do groźby wybuchu konfliktu zbrojnego, którego przyczyną będzie dostęp do wody. Ryzyka endogeniczne i egzogeniczne splatają się tworząc trudne środowisko dla inwestorów. Przeanalizowanie wszystkich zagadnień związanych z podatnościami i ryzykami z którymi może spotkać się polski inwestor nie jest możliwe ze względu na wymiar tego artykułu. Konkluzją artykułu jest stwierdzenie, iż Etiopia jest krajem możliwości, w którym inwestorzy mogą realizować ponadprzeciętne zyski, tyle, że każda inwestycja w Etiopii jest obciążona dodatkowymi ryzykami.

Abstract

The article presents historical, political and economic conditions influencing economic development as well as investment security, including Polish investments in Ethiopia. Some risks and vulnerabilities for investments have been defined. Low trust capital, low quality of public services are only some of the problems that an entrepreneur from Poland may encounter.

The vulnerabilities affecting investment in Ethiopia come from different origins. Endogenous and exogenous risks intertwine creating a difficult environment for investors.

It is not possible to analyse all issues related to the vulnerabilities and risks that a Polish investor may encounter due to the size of this article.

To sum up, Ethiopia is a country of opportunities where investors can realise above-average profits, except that every investment in Ethiopia is burdened with risks not encountered in Poland.

1. Krótki rys historyczny. Od monarchii przez komunizm do demokracji parlamentarnej.

Etiopia jest jednym z najstarszych i najludniejszych krajów współczesnego świata o dużą populacją składającą się z ponad 80 różnych grup etnicznych o zróżnicowanym zestawie środowisk religijnych, z większością udziałem ludności koptyjskiej i wyznającej islam. Żyją także przedstawiciele innych wyznań: judaizmu, katolicyzmu, protestantyzmu i wielu innych tradycyjnych wierzeń religijnych, które są w większości wolne od obcych wpływów, ponieważ Etiopia nigdy w swojej historii nie była w pełni skolonizowana przez żadną obce państwo, Państwowość Etiopii sięga 980 r. p.n.e. Krajem rządziły kolejno dynastie Damat, Punt, Axum i Zague¹². W 1270 roku władzę objęła , dynastia powołująca się na pochodzenie z linii króla Salomona z Jerozolimy i królowej Makedy z Etiopii, która panowała przez około tysiąc lat wydając wielu znamienitych królów, którym udawało się utrzymać niezależność mimo wielu prób podboju i kolonizacji.³ Ostatnim przedstawicielem tej dynastii był Haile Selassie, który rządził od 1930 r do 1974 roku.

Rządy cesarza już latach 30 tych koncentrowały się głównie na modernizacji kraju. Musiał wzmocnić państwo, bowiem europejskie potęgi miały kolonie u granic Etiopii łącznie z Włochami które już w końcu XIX w próbowały dokonać inwazji.

Zwycięska bitwa wojsk Menelika II pod Aduą stoczoną w 1896 r powstrzymała na pewien czas zakusy Włochów, choć udało im się oderwać utrzymać kontrolę nad Erytreą.

Cesarz w latach 30 tych XX w odbył podróże po Europie i Bliskim Wschodzie, aby poznać tamtejsze systemy oświaty, opieki zdrowotnej, organizację armii, przemysłu i religii , i usprawnić organizację państwa i prawa w Etiopii, nie rezygnując bynajmniej z własnego dorobku cywilizacyjnego. Wzmocnienie kraju było koniecznością .W tym czasie Etiopia była państwem feudalnym podzielonym na nie współpracujące ze sobą prowincje, z przeważającą liczbą chłopów i rolników w populacji kraju⁴.

---

¹ Kiros, Teodoros. "The Meditations of Zara Yaquob

² Andrzej Bartnicki, Joanna Mantel-Niećko: *Historia Etiopii*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wyd., 1987, s. 71–86. ISBN 83-04-02152-8.

³ Munro-Hay, Aksum, p. 57.

⁴ Wubne, Mulatu. "Agriculture" (and subsections). A Country Study: Ethiopia (Thomas P. Ofcansky and LaVerle Berry, eds.) Library of Congress Federal Research Division (1991)

Większość współczesnych instytucji państwowych Etiopii zawdzięcza swoje istnienie działaniom modernizacyjnym cesarza. Reformy zostały zatrzymane na skutek agresji Włoch rządzonych przez Mussoliniego. Etiopia była brutalnie okupowana do 1943 r⁵. Po wyzwoleniu cesarz przystąpił do kontynuacji szeroko zakrojonych reform.

w obszarze systemu poboru podatków, porządkujących własność gruntów, inwestował w oświatę, opiekę zdrowotną, fabryki i podstawową infrastrukturę, a także jak drogi, wodociągi projekty energetyczne.

Wysyłał zdolną młodzież na studia za granicę. Wiele osób w tym czasie dostawało bezpłatne stypendia w ZSRR. Jak się miało okazać Etiopia za tą sowiecką „pomoc” miała zapłacić olbrzymią cenę, a cesarz stracił koronę życia. Polityka cesarza pomogła Etiopii zbliżyć się w rozwoju do świata zachodniego.⁶

Owoce reform zniweczyły czynniki niezależne.

W 1973 roku nawiedziła Etiopię plaga suszy.

W regionie Wollo i Tigray wybuchł głód. Warunki ekonomiczne pogorszyły się, także z powodu kryzysu naftowego, który dodatkowo prowadził do wzrostu kosztów importowanych towarów, w tym benzyny, i żywności.

Pojawiły się żądania socjalne wśród wojskowych podburzonych przez wykształconych na sowieckich uniwersytetach zradyzowanych oficerów.

Żądania płacowe nie były zaspokojone co doprowadziło w 1974 r do buntu

, przewrotu wojskowego i obalenia monarchii i zamordowania cesarza

Zaczął się czas rządów komunistycznej junty wojskowej „Derg”, która przyjęła

za cel budowę ateistycznego, opartego o ideologię, Marksizmu -Leninizmu systemu zbliżonego do państw Bloku Sowieckiego okresu stalinowskiego.

Reżim wojskowy, który obalił monarchię, głosząc hasła walki z tyranią i zacofaniem sam zasłynął z represji wobec własnych obywateli, przedstawicieli elit intelektualnych, duchownych, a także niezadowolonych chłopów.

W kraju wybuchały rebelie, panował głód przypominający lata 30 te na

Ukrainie. W pozasądowych egzekucjach zginęło tysiące ludzi.

Dochodziło do porwań osób podejrzewanych o niechętny stosunek do władzy.

Przez cały czas rządów komunistów trwały krwawe rozgrywki wewnątrz obozu władzy, nie tylko walka z opozycją. Lata 1975-1977 nazywane są czasem

Czerwonego Terroru. Ustabilizowanie władzy nastąpiło po wygraniu

wewnętrznej rywalizacji w grupie Derg przez Haile Mariama, który obwołał się

Przewodniczącym. Po utrwaleniu władzy rozpoczął program komunistycznej

znany w ZSRR z połowy lat 30 tych XX w. Tak zwana reforma rolna była

faktycznie nacjonalizacją ziemi, ogłoszono politykę państwowego ateizmu. W

tych samym czasie Etiopia musiała odpierać inwazję rządzoną również przez

komunistów Somalii. Konflikt zakończył się w 1977 r sukcesem Etiopii. To

jeszcze bardziej wzmocniło reżim, który utrzymał władzę, aż do rozwiązania

---

⁵ Anthony Mockler's Haile Selassie's War (New York: Olive Branch, 2003).

⁶ Saheed A. Adejumobi (2007). The History of Ethiopia. Greenwood Publishing Group

Dergu 22 lutego 1987 r. . Przyczyną prób pewnego otwarcia się komunistów na społeczeństwo i ustanowienie rządów cywilnych było zmniejszenie pomocy ze strony przeżywającej kryzys gospodarczy i polityczny ZSRR. Próby zachowania rządów przez formalną (ale nie faktyczną) kooptację wyselekcjonowanych przedstawicieli opozycji nie udały się. Upadek komunizmu w bloku wschodnim spowodował ostateczne ustanie dopływu zewnętrznej pomocy dla komunistów a koalicja sił rebelianckich z udziałem: EPRF, (z Erytrei), EPRDF, grup rebelianckich, TPLF z rejonu Tigra, po krwawych walkach wkroczyła 21 maja 1991r do Addis Abeby, kończąc rządy 21 pułkownika Mengistu, który uciekł wraz z najbliższą rodziną do Zimbabwe. Powstał Rząd Tymczasowy Etiopii składający się z sił EPRDF z Melesem Zenawi pełniącym funkcję prezydenta. Oznaczało to dużą zmianę wielu aspektów życia Etiopczyków, Dokonano reformy administracyjnej dostosowując granice prowincji zgodnie z kryterium tożsamości etnicznej i etnolingwistycznej mieszkańców. W czerwcu 1991 r. nowy rząd nakreślił ramy ustrojowe dla okresu przejściowego z ruchami politycznymi opartymi na tożsamości etnicznej, takimi jak Front Wyzwolenia Oromo, Front Wyzwolenia Afar i Front Wyzwolenia Somalii Zachodniej. Określono zasady przeprowadzenia wyborów do parlamentu. Każda partia, która chciałaby wziąć udział w wyborach, musiałaby być skupiona wokół jakiejś tożsamości etnicznej. Rządy po 1991 r choć formalnie demokratyczne, to uznawane przez społeczność międzynarodową za autorytarne Z pewnymi korektami system przetrwał do czasów współczesnych. W 2018 r do władzy doszedł Abiy Ahmed Al, polityk o liberalnych poglądach gospodarczych, próbujący utrzymać demokratyczne standardy państwa prawa. Otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla za doprowadzenie do pokoju z Erytreą i wygaszenia konfliktu z Dżibuti. Niestety, wybuch rebelii w rejonie Tigra doprowadziło do eskalacji przemocy a proces demokracji przechodzi ciężką próbę.

2. Gospodarka Etiopii.

Gospodarka Etiopii mimo różnych przeciwności wykazuje wzrost PKB rok do roku. Prognozuje się, że PKB Etiopii będzie wykazywać dalej tendencję wzrostową. 112,00 USD miliardów w 2022 r. i 115,00 mld USD w 2023 r, Oznacza to 20 lat ciągłego wzrostu. Mając 117 milionów mieszkańców (2021), Etiopia jest drugim po Nigerii najludniejszym państwem w Afryce i najszybciej rozwijającą się gospodarką w regionie, (wzrost PKB 6,3% w 2020/21) . Etiopia jest również jednym z najbiedniejszych państw , z dochodem narodowym brutto na mieszkańca wynoszącym 890 dolarów.

Wzrost PKB na mieszkańca jest priorytetem polityki gospodarczej rządu, jeśli tylko uda się doprowadzić do stabilizacji i spokoju w zbuntowanych regionach jest to cel możliwy do osiągnięcia.

W ciągu ostatnich 15 lat gospodarka Etiopii należała do najszybciej rozwijających się na świecie (średnio 9,5 proc. rocznie). Do wzrostu przyczyniła się między innymi akumulacja kapitału rodzimego jak i inwestycje zagraniczne a także ,
środkom publicznym lokowanym w projekty infrastrukturalne.

Realny wzrost produktu krajowego brutto (PKB) w Etiopii spowolnił w roku budżetowym 2019/20 i dalej w roku budżetowym 2020/21 z powodu COVID-19, przy czym wzrost w przemyśle i usługach zmniejszył się do wartości jednocyfrowych. Rolnictwo, w którym zatrudnionych jest ponad 70 proc. ludności, nie zostało jednak znacząco dotknięte pandemią COVID-19, a jego wkład we wzrost gospodarczy nieznacznie się poprawił w roku budżetowym 2020/21 w porównaniu z rokiem poprzednim.

Rząd uruchomił nowy 10-letni plan rozwoju, oparty na programie reform gospodarczych opracowanych w 2019, a który będzie trwał w latach 2020/21-2029/30.

Plan ma na celu utrzymanie szybkiego wzrostu osiągniętego w ramach planów wzrostu, ułatwiając jednocześnie przejście do gospodarki opartej w większym stopniu o sektor prywatny.

Rząd wspiera także działania mające na celu zwiększenie wydajności i otwieranie kolejnych branż na konkurencję tj(energetyka , logistyka i telekomunikacja. Poprawia klimat dla przedsiębiorczości oraz stara się rozwiązać problem nierównowagi makroekonomicznej, chronicznego deficytu w handlu zagranicznym.

- Czynniki endogeniczne zagrażające stabilności kraju

Trwający od roku konflikt w Etiopii, w którym Tigray People's Liberation Front (TPLF) i jego sojusznicy występują przeciwko rządowi etiopskiemu, spowodował, że tysiące, a może nawet dziesiątki tysięcy osób zginęło w wyniku działań wojennych.

Wszystkie walczące strony dopuściły się poważnych naruszeń praw człowieka. W wyniku ogromnej katastrofy humanitarnej spowodowanej konfliktem 5,2 miliona ludzi na północy Etiopii od roku boryka się z głodem i brakiem podstawowych artykułów. Setki tysięcy zostało przesiedlonych i ucierpiało w regionach Amhara i Afar. Wojna wciągnęła kraje sąsiednie, a jej trwanie zagraża stabilności Rogu Afryki i regionu Morza Czerwonego. Jednak mimo intensywnego zaangażowania dyplomatycznego, w tym Stanów Zjednoczonych, Unii Afrykańskiej i państw europejskich, dynamika konfliktu nie gaśnie. .

Od 2018 roku w Etiopii nasilają się napięcia etniczne oraz rywalizacja o zasoby państwowe i władzę, w momencie kiedy kraj stara się odejść od trzech dekad autorytarnych rządów Etiopskiego Ludowego Rewolucyjnego Frontu Demokratycznego (EPRDF), który był zdominowany przez mniejszość etniczną Tigray. Za rządów byłego premiera Melesa Zenawi (1995 -2012) mapa regionalna Etiopii została podzielona na mapę etniczną, co stworzyło sprzyjające warunki dla wzrostu separatyzmów.

Mimo problemów z demokracją za jego rządów Etiopia była wiarygodnym sojusznikiem państw zachodnich , zwłaszcza podczas tzw. wojny z terroryzmem.

Udział zbrojnych oddziałów partii TPLF, spowodował iż Etiopia niemal zdominowała politykę Rogu Afryki, angażując się w konflikty wewnętrzne kilku sąsiednich państw. Przywódcy TPLF mieli słuszne kalkulacje iż ta aktywność da oczekiwaną pomoc materialną ze strony USA, która gwarantowała spokój społeczny i przedłużenie sprawowania władzy.

W 2018 roku ogromne protesty w stolicy obaliły rządy TPLF i wyniosły do władzy doktora filozofii i ekonomistę dr .Abiy Ahmeda. Abiy. Jego pochodzenie dawało mu możliwość odwołania się do szerokich grup społecznych podzielonej etnicznie Etiopii. Jego ojciec jest bowiem muzułmaninem z grupy etnicznej Oromo a matka Amharka i chrześcijanka. Nowy przywódca od lat działał na rzecz pojednania narodów Etiopii.. Po objęciu władzy, Abiy uwolnił tysiące więźniów politycznych i dziennikarzy, oraz zaapelował do wszystkich partii politycznych o złożenie broni i udział w demokratycznych wyborach, które zresztą uczciwie przeprowadził.

Kierowana przez niego partia wygrała wybory z dużą przewagą.

Prowadził cierpliwą i ostrożną politykę wobec członków odsuniętego od władzy establishmentu z TPLF, by nie prowadzić do destabilizacji kraju. Nowy rząd musiał jednak zmierzyć się ze skutkami 27 lat rządów koalicji EPRDF (Etiopski Ludowy Front Rewolucyjny) w którym TPLF miało głos decydujący, tworząc specyficzne zależności towarzysko partyjne oparte na lojalności wobec swoich partyjnych mecenasów. Wysocy urzędnicy wojskowi, członkowie TPLF mieli się kierować lokalnością partyjną nie wobec państwa. Dr Abiy wysłał na emeryturę większość generałów, odznaczając honorowymi medalami za ich służbę w wojsku w nadziei na zneutralizowanie struktury ENDF (Ethiopian National Defence Force), starając się o sprawiedliwy podział władzy wśród wszystkich grup etnicznych, co oczywiście było postrzegane jako zagrożenie dla TPLF.

W 2019 roku dr Abiy otrzymał pokojową nagrodę Nobla kończąc 20-letnią wojnę z Erytreą. Swoje poglądy wyraził:

"Ta bezużyteczna wojna, która spowodowała zarówno w Erytrei jak i Etiopii ogromne straty w ludziach dla obu narodów".

Po zdobyciu pokojowej nagrody Nobla Etiopia zawarła trójstronny sojusz z Somalią i Erytreą 5 września 2018 roku w Amarze, co nie było dobrze widziane przez TPLF-owców. 3 listopada 1918 r TPLF zaatakował bazy wojskowe w rejonie Tigray, które przez ponad 20 lat chroniły przed wojskami erytrejskimi, co doprowadziło do trwającej obecnie wojny domowej w północnej części kraju. Z drugiej strony OLF (Front Wyzwolenia Oromii) sprzymierzył się z TPLF, aby zdeintegrować kraj, zaczynając irredentę w południowej części Etiopii. Marsz grup rebelianckich na Addis Abebę nie udał się, bowiem mało nośny program polityczny nie przyciągnął nawet członków ich własnej grupy etnicznej Oromo. Większość mieszkańców Etiopii chce żyć w pokoju w zjednoczonym kraju, tym niemniej zagrożenie ze strony zbrojnych grup rebelianckich wciąż stanowi wewnętrzne zagrożenie dla stabilności kraju.

Etiopia cały czas walczy z TPLF i OLF, aby utrzymać kraj w jedności.

Dziś można stwierdzić iż Etiopia stoi nie stoi już na krawędzi rozpadu, jednak nadal ścierają się poglądy zwolenników federacji i państw narodowych.

Nie jest pewne co w przyszłości wybiorą społeczeństwa Etiopii.

Poważnym problemem dla rozwoju gospodarczego Etiopii jest niski kapitał zaufania, słabość instytucji państwa.

Zasady etyczne ograniczane do grupy etnicznej, klanu, środowiska dają przyzwolenie aby stosować podwójne standardy w relacjach międzyludzkich.

To zwiększa ryzyko dla inwestorów nie posiadających wsparcia w lokalnych układach władzy.

- Czynniki egzogeniczne wpływające na politykę i gospodarkę.

Położenie Etiopii Afryki, blisko Bliskiego Wschodu i ich rynków daje jej strategiczną pozycję w Rogu Afryki, ale też stwarza zagrożenia. Etiopia jest pozbawiona dostępu do morza, graniczy z Erytreą, Somalią, Kenią, Sudanem Południowym i Sudanem, a przez ostatnie dwie dekady wykorzystywała do swojego handlu międzynarodowego port sąsiedniego Dżibuti. Jednak dzięki niedawnym porozumieniom pokojowym z Erytreą, Etiopia ma otrzymać dostęp do erytrejskich portów Assab i Massawa.

Ponadto Etiopia rozważa dodatkowe opcje jakie pojawiłyby się dzięki normalizacji stosunków z Sudanem i Somalilandem i Kenią. Istnieje bowiem możliwość wykorzystania także portów Berbera, Port Sudan i Lamu (projekt korytarza transportowego Lamu), a także możliwość rozwoju południowego korytarza do Dżibuti przez Dewele (krótszego o 150 km od trasy północnej).

Po rozpoczęciu wojny 14 i 27 listopada, TPLF dokonało wielokrotnych ataków rakietowych na stolicę Erytrei Asmarę w celu sprowokowania Erytrei i umiędzynarodowienia konfliktu. Wojna doprowadziła do ogromnego kryzysu humanitarnego. Projekty infrastrukturalne z Erytreą uległy zamrożeniu.

W tym czasie armia sudańska zaczęła wspierać TPLF i podjęła działania w celu zajęcia terytorium Al-Fashaga, dokonując czystki na etiopskich rolnikach, i przejmując kontrolę nad uprawami nasion sezamu, który jest jednym z głównych towarów eksportowych Etiopii.

Spór o ziemię między tymi dwoma krajami sięga stu lat, kiedy to przebieg granic regulowały umowy z krajami kolonialnymi, Etiopia i Sudan roszczą sobie do tych terenów prawa.

Kolejny obszar sporu to kwestia budowy przez Adas Abebę Wielkiej Zapory Odrodzenia na Nilu Błękitnym, zaledwie 20 kilometrów od granicy z Sudanem.

Inwestycja ważna dla Etiopii, gdyż likwiduje deficyty energii elektrycznej umożliwiając rozwój przemysłu, umożliwiając eksport taniej energii elektrycznej do całego regionu. Kraje położone w dole rzeki, takie jak Sudan i Egipt, które wykorzystują wody Nilu dla swojego rolnictwa wyrażają obawy o wywołanie deficytu wody tą inwestycją

Kontrola Etiopii nad ich zasobami wody jest dla nich nie do zaakceptowania.

Wraz z rosnącymi obawami dotyczącymi tamy, Sudan coraz częściej staje po stronie Egiptu. W 2021 roku kraje te przystąpiły do operacji wojskowej zwanej strażnikami Nilu.

Wielka Etiopska Tama Odrodzenia o wartości 5 miliardów dolarów znaczy wiele dla Etiopczyków, ponieważ została sfinansowana przez społeczeństwo bez wsparcia i pomocy społeczności międzynarodowej i przynosi ogromne korzyści dla kraju.

*Miliony Etiopczyków po raz pierwszy będą miały dostęp do energii elektrycznej.

Obecnie ponad 66% ze 117 milionów obywateli Etiopii nie ma prądu. Po uruchomieniu, zapora zapewni energię elektryczną ponad 76 milionom Etiopczyków.

*Tama GERD nawodni ponad 1,2 mln akrów ziemi uprawnej. Nawożenie gleby zagwarantuje milionom rolników udane zbiory. Ma to kluczowe znaczenie dla zapewnienia wzrostu gospodarki Etiopii, która nadal opiera się głównie na rolnictwie”.

Nadwyżka energii elektrycznej produkowanej przez GERD będzie stałym źródłem dochodów. Ogromna zapora będzie generować 6000 MW energii elektrycznej, czyli więcej niż Etiopia potrzebuje. Rząd Etiopii spodziewa się eksportu energii do sąsiednich krajów , w tym Dżibuti, Erytrei, Kenii, Sudanu i Sudanu Południowego.

Zapora ta jest jednak postrzegana jako zagrożenie dla Egiptu i Sudanu.

Etiopia jest przekonana, że problem Afryki zostanie rozwiązany przez Afrykańczyków bez międzynarodowej mediacji USA czy UE. Z drugiej strony Egipt i Sudan domagają się międzynarodowej mediacji ze strony USA i UE.

Minister gospodarki wodnej Etiopii dr Seleshi Bekele ogłosił 19 lipca 2021 zakończenie napełniania 2. fazy etiopskiej Wielkiej Zapory Odrodzenia i przygotowuje się do rozpoczęcia 3. fazy napełniania GERD.

Wojna o wodę z sąsiadami może zniweczyć wielkie plany Etiopii a także wpędzić kraj w stan chaosu na lata. Czynniki zewnętrzne stwarzają zatem duże ryzyka dla gospodarki.

3. Polska obecność kulturalna, gospodarcza i polityczna.

Polska i Etiopia przez wiele lat utrzymywały ogólnie dobre stosunki, a rządy nawet przy obiektywnych barierach w postaci odległości geograficznej i różnic kulturowych, braku oczywistych wspólnych interesów utrzymywały stabilne przyjazne relacje.

Polsko etiopskie kontakty w czasach przednowoczenyeb.

Najwcześniejsze potwierdzone kontakty między Etiopią a Polską można znaleźć za panowania króla Jana III Sobieskiego w XVII wieku, który próbował zawrzeć sojusz państw chrześcijańskich włączając w to Etiopię w celu walki z Imperium Osmańskim, co wskazywało na dobre relacje między dwoma państwami w tym czasie.

Kolejne informacje o pojawią się w XVIII wieku w kontekście utworzenia królewskiego warsztatu i arsenału Cesarstwa Etiopii w Gafat w pobliżu Debre Tabor, który to projekt związany jest Maurycym Hallem⁷. Ten polski Żyd, który podobno zdezerterował z armii rosyjskiej przybył do Etiopii i wraz z innymi obcokrajowcami pomagał w budowie broni dla Etiopii, a także wykonał armatę "Sebastopol", która do dziś stoi jako pomnik narodowy w Addis Abebie, gdyż jest jednym z najbardziej godnych uwagi wyczynów inżynierskich w historii Etiopii o wielkiej wartości historycznej.

Etiopia w XX w z uwagą przyglądała się nowej sytuacji w Europie po zakończeniu I wojny światowej⁸. Oficjalne stosunki Etiopii z nowo powstałym państwem polskim rozpoczęły się w 1930 roku po koronacji cesarza Haile Selassie I.

Początek kontaktów dyplomatycznych zainicjowała polskiego chargé d'affaires w Kairze, który przybył do Addis Abeby w listopadzie 1930 roku na koronację cesarza Haile Selassie.

Cesarz Etiopii chciał dywersyfikować kontakty z państwami europejskimi i starał się podnieść wagę w polsko etiopskich relacjach. Został podpisany "Traktat o przyjaźni, handlu i rozliczeń" w grudniu 1934 roku.

Jednak po napaści Włoch na Etiopię i pro-włoskie stanowisko Polski stosunki polsko-etioipskie uległy pogorszeniu. Po II wojnie światowej polska polityka zagraniczna była ściśle skorelowana z interesami ZSRR. Rząd Etiopii współpracując z państwami zachodnimi był przedmiotem pracy agenturalnej ze strony służb państw bloku wschodniego. Szczególną wściekłość wywołało uczestnictwo wojsk etiopskich w misji pokojowej w Korei, która obroniła egzystencję Korei Południowej

Po obaleniu cesarza Hajle Sellasje w Etiopii w latach 1974-1987 rządził reżim Dergów, który był wspierany przez Moskwę. Stosunki komunistycznej Polski z komunistyczną Etiopią nabrały dynamiki.

Rosła wymiana towarowa, współpraca wyższych uczelni. W wielu sektorach gospodarki Etiopii pracowali specjaliści z Polski. w dziedzinie chemii, górnictwa i włókiennictwa, a także kultury nauki i oświaty. Nie była to jednakże działalność bezinteresowna. ZSRR chciało powiększać blok państw komunistycznych.

Specjaliści nie tylko zajmowali się gospodarką, ale uczyli etiopskich towarzyszy jak wykorzystać literaturę i kulturę do formatowania poglądów społeczeństwa w duchu marksizmu-leninizmu.⁹

I tak polskie filmy brały udział w etiopskich festiwalach, a kreskówki dla dzieci takie jak (Bolek i Lolek) były emitowane w telewizji i stały się popularne wśród dzieci i młodzieży.

Polscy dziennikarze współpracując ze służbami komunistycznymi tacy jak Ryszard Kapuściński publikowali materiały mające na celu skompromitowanie „wrogów klasowych”. W książce *Cesarz*, wydanej 1978 w formie reportażu relacjonował koniec panowania Hajle Sellasje¹⁰.

Osoby z otoczenia cesarza z którymi Kapuściński prowadził wywiady, były odpowiednio przygotowywane przez etiopskie służby komunistyczne. Uciekano się do zastraszania i tortur.

Można jednak stwierdzić, że wymiana kulturalna zwiększyła wiedzę i zainteresowanie Etiopią w Polsce i Etiopii w Polsce,

⁷ Richard Pankhurst, *The Ethiopian Borderlands: Essays in Regional History from Ancient Times to The End of the 18th century*

⁸ Ashenafi Girma Zena. "Archaeology, politics and nationalism in nineteenth- and early twentieth-century Ethiopia: the use of archaeology to consolidate monarchical power." *Azania: Archaeological Research in Africa*, vol.53(3) 2018, pp. 398-416.

⁹ *Ethiopia Ends 3,000 Year Monarchy*, Milwaukee Sentinel, 22 March 1975, p.

¹⁰ Artur Domosławski: *Kapuściński non-fiction*. Warszawa: „Świat Książki”, 2010. ISBN 978-83-247-1906-8

Polskie firmy, takie jak PZU i Warta Insurance, pomagały tworzyć lokalne systemy ubezpieczeniowe w Etiopii.

Wysyłano ekspertów ds rolnictwa, którzy pracowali w instytucjach państwowych a także przy projektach inżynierskich tj jak systemy nawadniania¹¹, Polacy przysłani przez rząd w Warszawie uczestniczyli w szkoleniu policji służb, pojawiali się w kontekście handlu bronią.

Polska Rzeczpospolita Państwowa ufundowała stypendia dla młodzieży etiopskiej (oczywiście odpowiednio selekcjonowanej pod kątem przekonań i możliwej użyteczności w utrwalaniu reżimu komunistycznego) na studia w Polsce.

To wzmacniało ówczesne stosunki obu krajów, Ta współpraca została wstrzymana ze względu na stan gospodarek obu państw pod koniec zimnej wojny.

Współczesne kontakty polsko etiopskie.

Po zakończeniu zimnej wojny i upadku komunizmu w Etiopii w 1992 roku, Ambasada RP w Etiopii została zamknięta z powodu cięć budżetowych wstrzymując relacje w tym okresie, Ponowne otwarcie w połowie 2003 roku przyczyniło się do odbudowy relacji między oboma krajami.

„Zaczęła rosnąć wymiana handlowa i polskie inwestycje prywatne Polska zaczęła wspierać poprzez programy rządowe etiopskie rolnictwo, Niestety zmonopolizowana w dużej mierze przez rząd Etiopii wymiana handlowa z zagranicą była czynnikiem utrudniającym w rozwoju stosunków gospodarczych. Po 2016 r doszło jednak do większego otwarcia Etiopii na rozwój kontaktów handlowych z Polską.

Polska wspiera zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy krajów rozwijających się i ich społeczeństw w Afryce a głównymi odbiorcami polskiej pomocy dwustronnej w Afryce była Etiopia. Polskie firmy korzystając z rządowego programu Go Africa „śmiały inwestowały. Jedną z firm, która z powodzeniem działa i rozwija się w Afryce jest Wielton.

Jest to jeden z największych producentów przyczep, naczep i zabudów samochodowych. Zajmuje pod tym względem trzecie miejsce w Europie.

Założone w 1996 roku przedsiębiorstwo posiada 7 lokalnych marek i 600 punktów serwisowych. Jej unikalny globalny model biznesowy opiera się na na wspieraniu silnych lokalnych marek.

Kolejną firmą, która w przeszłości odnosiła sukcesy na kontynencie afrykańskim to znany polskim rolnikom Ursus.

Jego produkty od wielu lat dostępne były dla klientów w Polsce, ale także w Czechach, Belgii, Holandii czy Pakistanie.

Ursus po latach restrukturyzacji swoją aktywność oparł na rynkach krajów afrykańskich i należy do czołówki polskich eksporterów na ten kontynent. W 2013 roku - w ramach umowy między rządami Polski i Etiopii - Ursus zawarł kontrakt na dostawę 3 tys. ciągników wraz z wyposażeniem centrów serwisowych oraz dostawę części zamiennych do maszyn rolniczych. Ursus, założył w Adamie montownię ciągników,

W 2015 roku polska spółka nawiązała współpracę z Ethiopian Sugar Corporation na dostawę sprzętu do transportu trzciny cukrowej.

---

¹¹ For a discussion of the problems of agrarian transformation in Ethiopia, see Abate and Kiros (1983), Ghose (1985), and Griffin and Hay (1985).

Ursus działał także w innych krajach Afryki. Podpisał umowę o wartości 100 mln USD z państwowym przedsiębiorstwem z Zambii IDC na sprzedaż ciągników, ale polski rząd odmówił finansowania, bowiem poprzednie umowy z partnerami afrykańskimi nie były realizowane zgodnie z ustaleniami. Na przykład zaczęły się problemy z zapłatą, za dostawy do Tanzanii. Ursus uzyskał tylko 33 mln z należnych 55 mln USD.

W marcu 2021 r. polska firma wypowiedziała kontrakt kontrahentowi z Tanzanii. Firma Asseco weszła na etiopski rynek IT .

Etiopia zaczęła eksport do Polski surowców i upra, takich jak kawa, nasiona roślin oleistych Import do Etiopii osiągnął 15,05 mln USD w 2021 r., a Polska importuje zaimportowała w tym czasie produktów za 12.05 Milion w 2021 r.

Oczekuje się, że handel między obydwojma krajami w tym roku wzrośnie, Zaczęła się także wymiana wymiana kulturalna między krajami, Wielu młodych Etiopczyków wybiera Polskę jako miejsce kontynuowania studiów wyższych. Obecnie (2021 r) ponad 1500 Etiopczyków uczy się w Polsce od 2021 r. Ci którzy kończą studia i wracają tworzą klimat dla rozwoju wzajemnych stosunków między państwami..

4. Szanse i zagrożenia dla polskiej aktywności gospodarczej w Etiopii.

Możliwości współpracy Polaki i Etiopii są mało jak do tej pory wykorzystane. Etiopia jest największym krajem wśród państw w Rogu Afryki. Ma duży rynek wewnętrzny z ponad 115 milionami ludzi¹², co czyni go drugim najludniejszym krajem w Afryce po Nigerii, To bardzo młode społeczeństwo, ale przewiduje się, struktura populacji zmieni się w kierunku struktury zdominowanej przez osoby w wieku produkcyjnym, zwiększających swój dochód rozporządzalny.

W bogaceniu się społeczeństwa mają pomóc liberalne reformy gospodarcze zaczęte w 2019 r. Ułatwienia dla inwestycji prywatnych w sektorach tekstylnym, rolnym, budowlanym, energetycznym, i produkcyjnym, prywatyzacja i otwieranie rynków na konkurencję będzie rodzić potrzebę większego udziału partnerów zagranicznych, aby dotrzeć do nowych technologii i nowych rynków zbytu Rząd ogłosił nową politykę wobec inwestorów zagranicznych, "Ethiopia's Investment Code oraz zorganizowania specjalnego urzędu tzw „jednego okienka” w załatwianiu spraw urzędowych tj przyznawanie wiz, licencji a także asysty i doradztwa "one-stop shop" for foreign investors , Za ułatwieniami administracyjnymi idą także projekty infrastrukturalne ułatwiające handel Buduje się drogi, kolej łączące Etiopię z portem w Dżibuti i Barberą, aby rozszerzyć możliwości wymiany handlowej ze światem. Etiopczycy muszą otwierać się na rynki zagraniczne importować, eksportować, a także umożliwiać zagranicznym inwestorom działalność na lokalnych rynkach w sektorach do tej pory objętych monopolem lub nadzorem państwa tj.

¹² <https://www.gov.pl/web/etiopia/relacje-dwustronne> dostęp 07-10-2022 r.

telekomunikacji, budownictwa, a także produkcji, która zapewnia zapewnienie deficytów na rynku.

Tworzy się ekosystem w którym przyjazny rząd i lokalne przedsiębiorstwa z zliberalizowanych sektorów może przyjąć inwestorów zagranicznych. Firmy z Polski mogą uzyskać poparcie dla inwestycji w sektorach takich jak rolnictwo, IT, produkcja przemysłowa środków produkcji i dóbr konsumpcyjnych, usługi finansowe. Można oczekiwać, że inwestorzy mogą liczyć na ponadnormatywne zyski, ponieważ znajdą dostęp do młodej wykształconej siły roboczej. Etiopia oczekuje tworzenia więcej miejsc pracy, jak również poprawy usług. Przedsiębiorcy z obu państw a także rządy mogą znaleźć synergie współpracy.

Inwestowanie w Etiopii niesie także zagrożenia, Konflikty na obszarach regionu Tigray, Amhara i Afar, a także pandemia COVID-19 na początku 2020 roku nie sprzyjały stabilności inwestycji, Działalność gospodarcza napotkała poważne przeszkody z powodu inflacji wywołanej zwiększonym popytem na żywność, wzrostem cen paliw, transportu, podstawowych towarów i artykułów pierwszej potrzeby .

W związku z tym rząd i przedsiębiorstwa prywatne musiały podjąć współpracę, aby złagodzić skutki drożyny i nie dopuścić do zbytniego ubożenia ludności

.Niekontrolowany wzrost cen mógł pogłębić niestabilność polityczną kraju. Działania doraźne wymusiły częściowe przerzucenie kosztów na przedsiębiorstwa. Z drugiej strony firmy, które podjęły się współpracy z rządem mogą liczyć na rozszerzenie swoich możliwości ekspansji zarówno na rynku wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

Próby wejścia na rynek nowych firm niesie ryzyko związane z wybraniem niewiarygodnych lokalnych partnerów.

Współpraca z administracją lokalną także może nieść ryzyka związane z przedłużającymi się procedurami czy próbą wymuszania łapówek mimo wysiłków rządu centralnego by podnieść jakość usług publicznych. Nawiązanie kontaktów z administracją powołaną do relacji z biznesem zagranicznym może zmniejszyć ryzyka tego typu ryzyka, jednak całkowicie ich wykluczyć się nie da zwłaszcza iż wymiar sprawiedliwości pracuje znacznie poniżej standardów znanych w Europie .

5. Co dalej z Etiopią, co dalej z polską obecnością w Wschodniej Afryce?

Inwestowanie w Etiopii niesie obecnie wiele zagrożeń, ale przyszłość zdaje się może być lepsza.

Wysiłki rządu zmierzające do wygaszania konfliktów zbrojnych dają już skutek w postaci mniejszej intensywności walki. Steny nawiązały dialog, który miejmy nadzieję doprowadzi do trwałego pokoju.

* Strategiczne położenie między Europą a Azją

Oprócz strategicznego położenia jako węzeł transportowy na długich trasach, Etiopia staje się coraz ważniejszym miejscem dla produkcji, zwłaszcza w sektorze gotowych ubrań (RMG). Wraz z sukcesem modelu biznesowego Zary, dostawcy RMG są pod presją, aby skrócić czas realizacji pomiędzy projektem a ostateczną dostawą. Jednym z najłatwiejszych sposobów na osiągnięcie tego celu jest zbliżenie się do marek.

Inwestycje w energetykę, transport, edukację w połączeniu z liberalnymi reformami mogą sprawić iż Etiopia stanie się interesującym miejscem dla inwestycji także z Polski.

Większość dużych marek doświadczyło zaburzeń łańcuchów dostaw. Polskie marki odzieżowe takie jak LPP czy CCC nie mają alternatywnych miejsc dla produkcji położonych bliżej swoich rynków zbytu. Uzależniając się od krajów Azji takich jak Bangladesz, Wietnam ChRL ze względu na niskie koszty produkcji narażają się jednocześnie na ryzyka związane ze wzrostem kosztów transportu czy ryzykiem politycznym. Sektor produkcji RMG coraz bardziej grawituje w kierunku Etiopii, aby utrzymać przewagę w zakresie niskich kosztów a także pozostać bliżej kluczowych rynków w Europie.

Ze strategiczną lokalizacją i tanią siłą roboczą, Etiopia ma wyjątkową pozycję, aby odnieść sukces w obszarze produkcji odzieży. Warunkiem prócz stabilności politycznej jest rozwój edukacji zawodowej by zapewnić wymaganą jakość.

Etiopski posiada wiele surowców naturalnych a sektor górniczy to kolejna branża, która może przyciągnąć inwestorów.

Ze znacznymi rezerwami złota i szybko rozwijającą się strukturą zarządzania, Etiopia może być jednym z najbardziej atrakcyjnych miejsc do inwestowania dla globalnego przemysłu wydobywczego.

Według Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), Etiopia już obecnie wydobywa Ok 200 ton złota rocznie, posiada złoża węgla kamiennego oceniane na 360 milionów ton a także i 69 milionów ton rud żelaza,

Brak kolonialnych doświadczeń może być uznane za czynnik dający Polsce więcej możliwości inwestycyjnych niż państwom europejskim o przeszłości kolonialnej w Afryce. Polska ma olbrzymie doświadczenie i wiedzę jeśli chodzi o przemysł wydobywczy. A także chłonny rynek. Rozwój współpracy oparty na wzajemnych korzyściach i szacunku jest jak najbardziej możliwy i oczekiwany.

Polska jest w czołówce producentów części dla branży motoryzacyjnej, czemu sprzyja strategiczne położenie, wykwalifikowana siła robocza i bezpieczne środowisko biznesowe.

Polsko-Afrykańskie Forum Gospodarcze

, które odbyło się 28 marca 2022 roku w ramach Expo 2020 Dubai stworzyło unikalne miejsce dla nawiązywania kontaktów. Uczestnikami byli przedsiębiorcy oraz przedstawiciele instytucji i najwyższe władze państwowe. Takie inicjatywy jeśli będą mieć charakter cykliczny zaowocują większymi możliwościami rozpoczęcia współpracy biznesowej pomiędzy Polską a krajami afrykańskimi w tym i Etiopią. Kraje Afryki w tym Etiopia jeśli nie dziś to w najbliższej przyszłości mogą być ciekawymi rynkami zbytu jak i miejscem inwestycji.

Podsumowując, dziś należy uznać iż rynki afrykańskie choć perspektywiczne niosą ponadnormatywne ryzyka. Inwestorzy muszą być ich świadomi, by nie doznać rozczarowania.

Go Africa, tak, ale z rozwagą.

autor : Mariusz Patey, ekspert Warsaw Institute

Bibliografia

1. Munro-Hay, Aksum, p. 57.
2. Saheed A. Adejumobi (2007). *The History of Ethiopia*. Greenwood Publishing Group
3. Kiros, Teodoros. "The Meditations of Zara Yaquob"
4. Andrzej Bartnicki, Joanna Mantel-Niećko: *Historia Etiopii*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wyd., 1987, s. 71–86. ISBN 83-04-02152-8
5. Richard Pankhurst, *The Ethiopian Borderlands: Essays in Regional History from Ancient Times to The End of the 18th century*
6. Ashenafi Girma Zena. "Archaeology, politics and nationalism in nineteenth- and early twentieth-century Ethiopia: the use of archaeology to consolidate monarchical power." *Azania: Archaeological Research in Africa*, vol.53(3) 2018, pp. 398-416.
7. Wubne, Mulatu. "Agriculture" (and subsections). *A Country Study: Ethiopia* (Thomas P. Ofcansky and LaVerle Berry, eds.) Library of Congress Federal Research Division (1991)
8. For a discussion of the problems of agrarian transformation in Ethiopia, see Abate and Kiros (1983), Ghose (1985), and Griffin and Hay (1985).
9. This Report, which related to the 1972 season, was known to the authorities but was deliberately not publicised, for obvious political reasons. It was finally released only in mid-1973.
10. Quoted in Hussein (1976: 23).
11. *Ethiopia Ends 3,000 Year Monarchy*", *Milwaukee Sentinel*, 22 March 1975, p. 3
12. Artur Domosławski: *Kapuściński non-fiction*. Warszawa: „Świat Książki”, 2010. ISBN 978-83-247-1906-8.
13. Daniel, Seblewengel (14 October 2019). *Perception and Identity: A Study of the Relationship between the Ethiopian Orthodox Church and Evangelical Churches in Ethiopia*. Langham Publishing
14. Ciment, James. *Encyclopaedia of Conflicts Since World War II*
15. Anthony Mockler's *Haile Selassie's War* (New York: Olive Branch, 2003).
16. *Ethiopia: Lethal Force Against Protesters*, 18 December 2015
17. *Ethiopia scraps Addis Ababa 'master plan' after protests kill 140*, 14 January 2016

18. Ethiopia blames foreigners for unrest, U.N. experts seek probe". Reuters. 2017-10-10
19. Maasho, Aaron (3 October 2016). "Protests hit Ethiopia after stampede deaths". Reuters.
20. "Ethiopian forces 'killed 400 Oromo protesters'", BBC News, 16 June 2016
21. Ethiopia Overview: Development , www.worldbank.org › country › overview
22. <https://www.afdb.org/en/knowledge/publications/african-economic-outlook> dostę 15-12-2022
23. Yideg, B. & Premananam, P. (2019) 'The 1976 TPLF Manifesto and Political instability in Amhara Region, Ethiopia'. RESEARCH REVIEW International Journal of Multidisciplinary. 4(1). 300-303
24. <https://www.macrotrends.net/countries/ETH/ethiopia/exports> dostę 15-12-2022
25. <https://ethiopianembassy.be/wp-content/uploads/Constitution-of-the-FDRE.pdf> dostę 15-12-2022
26. Mcracken, M. (2004) 'Abusing Self-Determination and Democracy: How the TPLF is Looting
27. Ethiopia'. Case W. Res. J. Int'l L. 36(1). 183-222.
28. <https://eiti.org/countries/ethiopia> - "Overview and role of the EITI" dostę 15-12-2022
29. Opalo, K. (2010) 'The Ogaden Region: Fragile Path to Peace'. Africa Portal. Backgrounder 2. December 2010
30. <https://www.mediasupport.org/publication/the-ethnification-of-ethiopian-media/> dostę 15-12-2022
31. https://en.wikipedia.org/wiki/Moritz_Hall dostę 15-12-2022
32. "A Homegrown Economic Reform Agenda: A Pathway to Prosperity" - https://www.mofed.gov.et/media/filer_public/38/78/3878265a-1565-4be4-8ac9-dee9ea1f4f1a/a_homegrown_economic_reform_agenda- a_pathway_to_prosperity - public_version - march_2020-.pdf dostę 15-12-2022
33. "Six Things to Know about Ethiopia's New Program" December 23, 2019, imf.org
34. "10 WAYS ETHIOPIA'S GERD WILL REDUCE POVERTY" -<https://borgenproject.org/ethiopias-gerd/>
35. <https://www.gov.pl/web/ethiopia/bilateral-relations> dostę 15-12-2022
36. <https://www.ursus.com/en/news/ursus-in-ethiopia> dostę 15-12-2022
37. https://www.paih.gov.pl/20170508/we_are_developing_cooperation_with_ethiopia dostę 15-12-2022
38. "Polish Ministry of Foreign Affairs, 'Urgent note on Aid to Ethiopia from the Countries of the Socialist Community, Including Poland's', " January 29, 1977, History and Public Policy Program Digital
39. <https://expo.gov.pl/news/polish-automotive-companies-are-opening-up-to-africa/> dostę 15-12-2022
40. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/ethiopia-market-overview> dostę 15-12-2022

41. https://www.rp.pl/ekonomia/art18465171-jan-krzysztof-kulig-ursus-upadl-afryka-zostala#error=login_required&state=1df4f05f-eac1-4939-b430-5a9c99a1746e dostęp 15-12-2022